

Kultur- og religionsstudier (KRL 2)

30 studiepoeng

Godkjent av Avdelingsstyret 1. april 2005. Siste revisjon godkjent av dekan 22. juni 2006 på fullmakt fra Avdelingsstyret.

Innledning

Fagplanen bygger på rammeplan for allmennlærerutdanningen av 2003.

"Kultur- og religionsstudier" bygger på avlagt eksamen i KRL I (Kristendoms-, religions- og livssynskunnskap) (20 eller 30 stp) eller tilsvarende, og utdyper kunnskaper om kultur, religion og livssyn som er nødvendige for å forstå forskjellighet og fungere sammen i et flerkulturelt samfunn. Hovedfokus i faget er å gi endrings- og utviklingskompetanse på det flerkulturelle området. Dessuten skal faget gi kompetanse til å gjennomføre tilpasset opplæring i KRL i grunnskolen. Fagets profil er tverrfaglig med vekt på verdier, etikk, fortelling og kunst – slik dette nedfelles i ulike religions- og livssynstradisjoner. Kjønn og likestilling i et flerkulturelt perspektiv er en sentral innfallsvinkel.

Faget aktualiserer dilemmaer i forholdet mellom minoritet og majoritet knyttet til begrepspar som kulturarv og pluralitet, identitet og dialog, det normative og det deskriptive. Faget vil synliggjøre og drøfte disse dilemmaene.

Sentralt i studiet står religionene kristendom, jødedom, islam, hinduisme, buddhisme og sikhisme. Det legges vekt på å synliggjøre religionenes globale perspektiv. Innenfor den vestlige tradisjon blir det fokusert på kristent mangfold og møtet mellom religion og filosofi. Humanismen har en viktig plass i studiet.

Mål

Studenten skal:

- tilegne seg en utdypet forståelse av grunnskolefagets idé og fagets betydning for individ, skole, kultur og samfunn
- utvikle kyndighet, dyktighet og gode menneskelige forutsetninger for å gå inn i oppgaven som lærer i faget i samsvar med grunnskolens læreplanverk
- tilegne seg vitenskapelig sakssvarende innsikt i sentrale kristendomsfaglige, religionsfaglige og livssynsfaglige emner med norsk virkelighet som viktig referanseramme
- oppøve ferdigheter i å planlegge, gjennomføre og vurdere faglig velfundert og tilpasset opplæring innen de ulike emneområder i skolefaget
- bli fortrolig med lærerens rolle som kultur- og verdiformidler og som forbilde og omsorgsperson i skolen
- utvikle evne til å stimulere individuell og kulturell identitetsutvikling hos elever med ulik religiøs og livssynsmessig bakgrunn
- utvikle kompetanse i å skape et undervisningsmiljø som fremmer forståelse og respekt, åpenhet og evne til dialog mellom mennesker med ulik livsoppfatning
- tilegne seg innsikt i estetiske uttrykk fra ulike religioner og livssyn, og kunne legge til rette for estetisk opplevelse i opplæringen
- få impulser og utfordringer til faglig og personlig vekst og utvikling

Innhold

Arbeidet med målområdene skal sikre et vekselspill mellom teoretisk kunnskap, praksiserfaring, faglig utvikling og didaktisk refleksjon. Fagdidaktikk er naturlig integrert i de faglige temaene.

1. Grunnleggende kultur- og religionsforståelse

- dynamikken når kulturer, religioner og livssyn møtes, brytes og blandes
- samspillet og konfliktene mellom sentrale erkjennelses- og kulturformer som religion, filosofi, etikk, kunst og vitenskap, med fokus på forholdet mellom tro og viten, forholdet mellom 'er' og 'bør', skeptisisme og dogmatisme, egenarten av vitenskapelig kunnskap
- sekularisering og hvordan religioner har møtt og møter modernitet og postmodernitet
- forståelses- og fortolkningsteori (hermeneutikk). Forståelse og fortolkning av ulike religiøse og livssynsmessige uttrykksformer
- religiøs fundamentalisme og liberalisme
- fordypning i forholdet mellom samfunn og religion

2. Fagdidaktikk med særlig fokus på den flerkulturelle skole

- det kulturelle og religiøse mangfoldet i skoler i Oslo-regionen. Mangfoldet som didaktisk utfordring og ressurs
- debattene om KRL og ulike posisjoner i disse debattene
- spørsmålet om hva nøytralitet, objektivitet og saklighet i formidlingen innebærer
- variert og kreativt arbeid med religiøse tekster i skolen
- hvordan hellige tekster brukes i læreverk for grunnskolen
- IKT i elevenes læringsprosesser, inklusive tilpasset opplæring, og bruk av digitale medier for å synliggjøre de estetiske dimensjonene i religion og livssyn
- "Filosofi med barn" som arbeidsmåte
- dialog som sentral arbeidsmåte i KRL

3. Religionsfenomenologi og tverr-religiøse temaer

- sentrale religionsfenomenologiske begreper som hellighet og riter
- myteteorier, teorier om rent/urent og magi
- hellige steder og hellige rom: symbolikk og religiøs funksjon
- religiøs kunst og estetikk
- hellige tekster og ulike tilnærminger til hellige tekster
- feministiske og frigjøringssteologiske tilnærminger til religiøse tekster
- sammenligning av gudsbilde, menneskesyn, natur- og historieførståelse i religionene

4. Kristendommen: tekster, tradisjoner og brytninger

a) Bibelen:

- hovedtrekk fra gammeltestamentlig og nytestamentlig kultur- og samtidshistorie
- bibelske tema og Bibelen som religiøst dokument
- forholdet mellom den kristne og den jødiske bibel

b) Historie og livstolkning:

- hovedtrekk ved kristne konfesjoner og økumenisk arbeid. Fordypning i et stort ikke-luthersk trossamfunn
- hovedtrekk i Den norske kirkes nyere historie (fra 1850 til i dag). Framveksten av norsk frikirkelighet og frikirkenes stilling i dag
- kristendommen som global religion. Hovedpunkter i kristendommens historie på et ikke-europeisk kontinent
- kvinners stilling i perioder av kristendommens historie

5. Flere stemmer: Religiøst og livssynsmessig mangfold

a) Filosofisk tenkning:

- sammenhengen mellom kunnskapssyn, etikk og menneskesyn hos utvalgte tenkere som Kierkegaard, Marx, Nietzsche, Freud og Sartre
- hovedtrekk og variasjoner i humanistisk tenkning
- kritikk av religiøse og sekulære livssyn gjennom historien

b) *Nyreligiositet og religiøse strømninger i moderne ungdomskultur:*

- det nyreligiøse mangfold
- hvordan impulser fra Østen har blitt integrert og tilpasset vestlige kulturformer
- den religiøse dimensjonen i moderne ungdomskultur

c) *Verdensreligioner i Norge*

- hinduismen, buddhismen, islam og sikhismen i norsk og i vestlig kontekst
- ulike grupper av hinduer, buddhister, muslimer og sikher i Norge
- etikk, estetikk og religiøs praksis i disse fire religionene

d) *Fordypningstema*

- fordypning i en religion (jødedom, islam, hinduisme, buddhisme eller sikhisme), et livssyn (f. eks. livsynshumanisme, eksistensialisme) eller et religiøst/livssynsmessig temaområde (f. eks. ulike retninger innenfor verdensreligionene, eller sammenhenger mellom religion, kultur og politikk f. eks. i India, Sri Lanka eller i Midt-Østen)

6. Etikk

- normative teorier og verdilære
- bruk av etiske resonnement i arbeid med konkrete etiske emner som er særlig relevante for skolefaget og læreryrket
- kjønn og likestilling i et flerkulturelt perspektiv
- etiske og filosofiske spørsmål knyttet til elevenes livssituasjon
- menneskerettighetene
- etikk i kristen tradisjon, særlig tematikken allment/partikulært

Organisering og arbeidsmåter

Studiet tar i bruk arbeidsformer som er relevante for studiets egenart og studentenes yrkespraksis senere. Både kunnskaper og ferdigheter er av grunnleggende betydning. Faget stiller også krav til studentenes vilje til å bearbeide egne holdninger og evne til å utvikle faglig modenhet. Det skal brukes tid til undervisnings- og arbeidsformer som fremmer disse sidene, og det legges derfor til rette for dialog, klasse- og gruppediskusjoner. Noen av samtalene vil legges til samtaleforum på LMS.

Læringsarenaer

Selvstudium er grunnleggende for god innsikt i faget. Det vil legges til rette for samspill mellom selvstudium, forelesninger og studentaktive arbeidsmåter.

Forelesningene vil fokusere på å gi oversikt og hjelp til å navigere i litteraturen. Det vil være en vekslende mellom forelesninger og seminarer. Seminarformen knyttes særlig til temaområder studenter velger i forbindelse med faglig oppgave og fagdidaktisk oppgave. I seminarene skal studentene legge fram utkast til artikler slik at medstudenter og lærere kan gi tilbakemelding. Utkastene skal gjøres tilgjengelig i god tid før seminaret holdes.

Arbeid i kollokviegrupper gir studentene mulighet til å reflektere over fagstoffet og til å sette søkelys på egne holdninger gjennom konstruktiv og saklig diskusjon.

I tillegg legges det vekt på veiledning, individuelt og i grupper.

Det vil bli arrangert obligatoriske ekskursjoner til hindutempel (Sivasubramanyar Alayam), buddhisttempel (Wat Thai), sikhtempel, moske (World Islamic Mission), Jehovas Vitner (Riktets sal) og til et kristent kirkesamfunn. Flere av ekskursjonene vil være på et tidspunkt da det foregår religiøse aktiviteter. Derfor vil noen av ekskursjonene bli arrangert utenom vanlig undervisningstid.

Studietur

Det vil bli arrangert studietur til England i november. Studieturen er en integrert del av hovedemnene "Flere stemmer: Religiøst og livssynsmessig mangfold" og "Fagdidaktikk med særlig fokus på den flerkulturelle skolen". Turens fokus er religionsundervisning i den flerkulturelle skolen og religionenes estetikk. Disse områdene er relevante med tanke på de fleste tema i fagplanen. England har et religionsfag som har mange likhetstrekk med KRL-faget, og det engelske samfunnet og den engelske skolen har lang erfaring med religiøst og livssynsmessig mangfold. I tilknytning til turen skal studentene skrive et reisebrev med religionsfaglig tema (arbeidskrav). Reisebrevet legges ut på LMS (Læringsmiljøsystem, p.t. ClassFronter). Turen vil vare ca en uke og bekostes i sin helhet av studentene (pris ca 5000 kr). Studieturen er et arbeidskrav.

Studenter som ikke kan være med på studieturen, begrunner dette skriftlig og skriver en tekst knyttet til tematikk som tas opp på studieturen.

Tverrfaglighet, IKT, didaktikk

Faget har mange tilknytningspunkter til de andre fagene i allmennlærerutdanningen. Den estetiske dimensjon, konkretisert gjennom f.eks. bildekunst, fotografi, arkitektur, sang og musikk, skal være integrert i fagstoffet. Den estetiske siden av faget åpner for samarbeid med fagene kunst- og håndverk, musikk og IKT. Faget har også en rekke tilknytningspunkter til norsk og samfunnsfag. Sammenhenger mellom *Kultur- og religionsstudier* og disse fagene vil bli tydeliggjort i undervisningen.

IKT og digitale medier skal brukes aktivt både som studiefaglig hjelpemiddel og senere som ressurs i arbeidet med å skape gode læringsmiljøer for elever. Studentene skal kunne gjøre bruk av internett for å finne relevant informasjon og kunne kritisk vurdere denne informasjonen i forbindelse med skriving av fagoppgaver.

I forbindelse med didaktisk oppgave kan studenter velge å lage digitale læringsressurser for bruk i skolen. Dette kan være et pedagogisk nettsted som inneholder didaktisk tilrettelagt læringsmaterieell eller en multimediapresentasjon om et bestemt lærestoff.

I studiet blir også didaktiske og metodiske drøftinger vektlagt, slik at studentene blir kjent med og får erfaring med ulike arbeidsmåter i KRL-faget i grunnskolen. Praksisukene kan også gi mulighet til å prøve ut noe i tilknytning til den fagdidaktiske oppgaven.

Praksisopplæring

For generelle opplysninger, se egen plan for praksisopplæringen for 2. avd.

For studenter i 3. studieår: 6 ukers obligatorisk praksisopplæring, 2 uker i høstsemesteret (skoleovertakelse) og 4 uker i vårsemesteret.

For studenter i 4. studieår: 2 ukers obligatorisk praksisopplæring i vårsemesteret (skoleovertakelse).

Følgende oppgaver skal gjøres av studentene i tilknytning til praksis (arbeidskrav):

3. årsstudentene skal prøve ut og diskutere en arbeidsmåte som kan brukes både i KRL og andre fag (ca 1 side).

4. årsstudentene skal formulere skriftlig en pedagogisk påstand knyttet til KRL og praksisopplæring. Det skal føres argumenter for og i mot påstanden (ca 1 side).

Oppgavene legges ut på LMS (p.t. ClassFronter).

Internasjonalisering

Studieopphold i utlandet i tredje studieår legges normalt i vårsemesteret. Det stilles krav om at studentene skal ha ett av sine faggruffefag på utvekslingsstedet. Studenter i fjerde studieår gis også

muligheter til studieopphold utenlands tilknyttet faget/fagene de har i fjerde studieår. Alle studenter kan også, etter nærmere retningslinjer, ta sitt praksisopphold i utlandet. Dette kan gjøres i kombinasjon med et studieopphold eller være et rent praksisopphold.

Studenter som har utenlandspraksis som inkluderer religions- eller livssynsundervisning, skal sammenligne religions- og livssynsundervisningen i Norge og det landet de er i (arbeidskrav, ca 1 side).

Studenter som har studieopphold i utlandet som ikke inkluderer religions- eller livssynsundervisning, skal skrive om religion og religiøs praksis, ulike livssyn eller statens ideologi i det landet de er i (arbeidskrav, ca 1 side).

Vurdering

Arbeidskrav

Retten til å gå opp til eksamen forutsetter godkjente arbeidskrav. Arbeidskrav som ikke er levert/utført innen fastsatt frist, blir ikke godkjent, og studenten mister retten til å gå opp til eksamen. Studentene er selv ansvarlige for å holde seg informert om de gjeldende frister. Ved sykdom eller lignende må studenten, innen fristen for innlevering/utføring av arbeidskravet, avtale med faglærer om utsatt frist. Arbeidskrav som er levert/utført innen fristen, men som ikke har blitt godkjent, leveres på nytt til ny frist. Når arbeidskrav som er levert/utført innen fristen ikke blir godkjent, har studenten anledning til minst en og maksimum to nye innleveringer/utførelser. Studenter som har mistet retten til å gå opp til eksamen på grunn av ikke godkjent arbeidskrav, må selv kontakte faglærer for avtale om ny innlevering/utføring av arbeidskravet i neste semester/studieår.

Følgende arbeidskrav må være godkjent før studentene kan gå opp til individuell skriftlig eksamen:

- Studietur. Studenter som ikke kan være med på studieturen, begrunner dette skriftlig og skriver en tekst knyttet til tematikk som tas opp på studieturen.
- Det kreves deltakelse i minst 4 av de ekskursjonene som vil bli arrangert i løpet av studieåret. Noen av ekskursjonene vil bli arrangert utenom ordinær undervisningstid
- Godkjent oppgave knyttet til praksis
- Studenter med studieopphold og / eller praksisopplæring i utlandet: arbeidskrav knyttet til utenlandsoppholdet (Se "Internasjonalisering")
- Godkjent religionsfaglig reisebrev fra studieturen, eller oppgave knyttet til en ekskursjon for studenter som har fått fritak fra studieturen

Når aktiviteter er obligatoriske, har det sammenheng med at disse aktivitetene gir en kompetanse som studentene ikke kan tilegne seg gjennom pensumlitteraturen.

Eksamen

Faglig og fagdidaktisk arbeid

Studentene skal i løpet av studieåret levere to skriftlige arbeider, et faglig og et fagdidaktisk arbeid. Studentene velger selv tema for arbeidene. To til tre studenter kan og bør samarbeide om den fagdidaktiske oppgaven. Spesifiserte krav til innhold og omfang vil foreligge ved studiestart. Det gis obligatoriske veiledninger i forbindelse med oppgavene.

- Faglig oppgave leveres i høstsemesteret og gir 10 studiepoeng.
- Fagdidaktisk oppgave leveres i vårsemesteret og gir 10 studiepoeng.

Det benyttes ekstern sensor på minst 10 % av de skriftlige arbeidene.

På den faglige oppgaven gis det bokstavkarakterer med A som beste og E som dårligste karakter på bestått arbeid. F brukes ved ikke bestått arbeid.

På den fagdidaktiske oppgaven gis det karakter bestått/ikke bestått.

Individuell skriftlig eksamen

Individuell skriftlig eksamen er på 6 timer. Bestått eksamen gir 10 studiepoeng.

Det benyttes ekstern sensor på minst 10 % av besvarelsene.

Hjelpemidler: L 97 (generell del, Kunnskapsløftet, KRL-boka 2005, Bibelen, Ord i Bibelen, Navn i Bibelen, Koranen, tekster til hinduismen, buddhismen og sikhismen)

Det gis bokstavkarakterer med A som beste og E som dårligste karakter på bestått eksamen. F brukes ved ikke bestått eksamen.

Endelig karakter i faget

Individuell skriftlig eksamen teller 51 % og faglig oppgave teller 49 % når sluttkarakteren fastsettes.

Vurderingskriterier

Symbol	Betegnelse	Beskrivelse
A	fremragende	Fremragende prestasjon som klart utmerker seg. Kandidaten viser solide kunnskaper om religion, livssyn, kultur og etikk. Kandidaten viser svært god vurderingsevne og refleksjonsnivå og stor grad av selvstendighet om KRL-faglige problemstillinger.
B	meget god	Meget god prestasjon. Kandidaten er godt orientert innenfor området religion, livssyn, kultur og etikk. Kandidaten viser meget god vurderingsevne, refleksjonsnivå og selvstendighet om KRL-faglige problemstillinger.
C	god	Jevnt god prestasjon som er tilfredsstillende på de fleste områder innenfor fordypningsstudiet "Kultur- og religionsstudier". Kandidaten viser god vurderingsevne, refleksjonsnivå og selvstendighet på de viktigste KRL-faglige områdene.
D	nokså god	En akseptabel prestasjon når det gjelder kunnskaper om religion, livssyn, kultur og etikk, men med noen vesentlige mangler. Kandidaten viser en viss grad av vurderingsevne og selvstendighet. Klart under gjennomsnittet.
E	tilstrekkelig	Prestasjonen tilfredsstiller minimumskravene innenfor "Kultur- og religionsstudier", men heller ikke mer. Kandidaten viser liten vurderingsevne og selvstendighet.
F	ikke bestått	Prestasjon som ikke tilfredsstiller de faglige minimumskravene innenfor "Kultur- og religionsstudier". Kandidaten viser både manglende vurderingsevne og selvstendighet.

Betegnelse	Kvalitativ beskrivelse for eksamen med bestått/ikke bestått
Bestått	Har både vist et tilstrekkelig kunnskapsnivå for å kunne praktisere som lærer i KRL-faget og har dessuten vist tilstrekkelig evne til å reflektere over hvordan KRL-faget kan inngå i en flerfaglig praksis og i en flerkulturell skolevirkelighet
Ikke bestått	Har enten ikke tilegnet seg tilstrekkelig kunnskap for å kunne praktisere som lærer i KRL-faget eller har ikke vist tilstrekkelig evne til å reflektere over hvordan KRL-faget kan inngå i en flerfaglig praksis og i en flerkulturell skolevirkelighet

Ny/utsatt eksamen

Ved stryk eller gyldig forfall til skriftlig eksamen kan studenten gå opp til ny/utsatt prøve i neste semester/studieår. Prøven arrangeres som ved ordinær eksamen. Studentene er selv ansvarlig for å melde seg opp innen fristen.

Skikkethetsvurdering

Studentenes arbeid og innsats i faget blir vurdert i henhold til skikkethet. "Skikkethetsvurderingen skal inngå som en helhetsvurdering av studentenes faglige, pedagogiske og personlige forutsetninger

Avd. for lærerutdanning, ALU, 2. avd.

for å kunne fungere som lærer." (jf. forskrift om skikkethetsvurdering i lærerutdanningene, UFD 1999).

Skikkethetsvurderingen gjelder bare for studenter som tar faget som en del av sin grunnutdanning.

Pensum

Pensum finnes delvis i bøker (hovedbøker med mange pensumsider er merket *), delvis i artikler som vil være tilgjengelig i tekstarkiv på nettet (merket T), delvis i artikler som dere får utdelt i et kompendium (merket K). Noen tekster får dere også utlånt til kopiering fra faglærerne underveis.

1. Grunnleggende kultur- og religionsforståelse (ca. 374 s.)

- * Bondevik, Hilde og Inga Bostad, 2003: *Tenkepauser. Filosofi og filosofisk refleksjon*, 2. utg Oslo: Akribes, Del. III Vitenskapsteori, s. 259-304 (ca. 40 s.)
- Eide, Elisabeth og Anne Hege Simonsen, 2004: *Å se verden fra et annet sted*, Cappelen, kap. 3 (ca 35 s.)
- * Eriksen, Thomas Hylland og Torunn Arntsen Sørheim, 2003: *Kulturforskjeller i praksis*, 3. utg., Oslo: Gyldendal, kap. 3-6 og 8-11 (ca. 94 s.)
- * Eriksen, Trond B., 2002: *Kors på halsen. Betraktninger om religion og vitenskap*, Universitetsforlaget. Hele boka unntatt 131-212 og 227-238 (148 s.)
- Leirvik, Oddbjørn, 2006: *Islam og kristendom. Konflikt eller dialog?* Pax forlag Kap II,9, kap III,10, kap V,23 (ca. 29 s.)
- Opsal, Jan, 1997: "Fundamentalisme i islam og kristendom – skjellsord eller realitet"? *Prismet* 3/4 (10s) K
- Rian, Dagfinn, 1997: "Religiøs fundamentalisme i kampen om det hellige land"? *Prismet* 3/4 (9 s.) K
- Aadnanes, Per M., 1998: »Mellom postmodernisme og synkretisme», *Religion og livssyn* 2/97 (5 s.) K

2. Fagdidaktikk med særlig fokus på den flerkulturelle skole (ca. 168 s.)

- * Afdal, Geir, Elisabeth Haakedal og Heid Leganger-Krogstad, 1997: *Tro, livstolkning og tradisjon. Innføring i kontekstuell religionsdidaktikk*, Oslo: Tano Aschehoug, kap. 9 og 12 (54 s.)
- * Børresen, Beate og Bo Malmhester, 2003: *La barna filosofere*, Kristiansand: Høyskoleforlaget, 13-33, 97-99, 104-115 (ca 23 s.)
- Grimmit, Michael (ed.), 2000: *Pedagogies of Religious Education*, McCrimmons Følgende to kapitler:
Hull: "Religion in the Service of the Child Project: The Gift Approach to Religious Education" (ca 14 s.)
Jackson: "The Warwick Religious Education Project: The Interpretive Approach to Religious Education" (ca. 16 s.)
- * Tobiassen, Tormod, 2004: *Les og fortell. Om Bibelens eldste bøker*. 3. utg. Oslo: Gyldendal, kap. X (22 s.)
- Leirvik, Oddbjørn: "Religionsdialog i klasserommet" Utlagt på web: <http://folk.uio.no/leirvik/tekster/dialogiskulen.html> .
- Nicolaisen, Tove, 2001: »Dialog i KRL-faget», *Prismet* 2/01 (11 s.) T

Hva er menneskerettighetsundervisning?

(<http://www.amnesty.no/web.nsf/pages/28A8728E1AFD3BE7C1256C1E003CE0F2>) (10 s.)

3. Religionsfenomenologi og tverreligiøse temaer (ca. 110 s.)

- * Eliade, Mircea, 2002: *Det hellige og det profane*, 3. utg., Oslo: Gyldendal (120 s.) (Kan også leses i engelsk utgave, eller evt i original: *Das Heilige und das Profane*)
- Breidlid, Halldis, 2000: »Kvinneperspektivet i KRL – en utfordring» *Prismet* 4/00 (12 s.) T
- Grande, Sidsel Øiestad, 2000: »Noen kvinneperspektiver på undervisningen i islam». *Prismet* 4/00 (4 s.) T

Jacobsen, Knut, 1997:
Nicolaisen, Tove, 2000:

"Komparasjon og pluralitet", *Religion og livssyn* 3/97 (4 s) **T**
»Ramayanas heltinne Sita«, *Prismet* 4/00 (11 s.) **T**

4. Kristendommen: tekster, tradisjoner og brytninger (ca. 463 s.)

a) Bibelen (ca 345 s.)

* Kvalvaag, Robert, 2003:
Kvalvaag, Robert, 2004:

* Moxnes, Halvor, 1980:

Kvalbein, Hans:

Bibeltekster:

Fra Moses til Marley. Fagbokforlaget (ca. 130 s.)
"Fra Babylon til Zion. Bob Marley som frigjøringssteolog".
Kirke og kultur 4/2004 (15 s.) **T**
Gud for de ugudelige. Jesus, Paulus og urkristendommens gudstro, Oslo: Gyldendal (112 s.) (Boka er utsolgt og vil bli opptrykt som kompendium)
Hovedtanker i Johannesevangeliet. Kap. I-V (ca. 30 s.)
Jobs bok I-14, 19.23-27, 25-26, 36-42
Johannesevangeliet I-4, 11-12.11, 14, 19.17-20.31
Romerbrevet I-8

b) Historie og livstolkning (ca 132 s.)

Rasmussen, T. og E. Thomassen, 2000:

Sødahl, Helje Kringelbotn (red.) 2002:

Schanke, Åge, 2006:

Leirvik, Oddbjørn og Sturla Stålsett, 2004:

Kristendommen. En historisk innføring, Oslo: Universitetsforlaget, kap. 14 (unntatt s. 344-351 om Nord-Amerika) (ca 20 s.)
Det kristne Norge: innføring i konfesjonskunnskap, Kristiansand: Høyskoleforlaget. Kap. 3 (unntatt s. 57-63) og kap. 15 (ca 64 s.)
Kristendomstyper (ca 10 s.)
The Power of Faiths in Global Politics, Novus. Utvalg på 20 sider

5. Flere stemmer: religiøst og livssynsmessig mangfold (ca. 473 s.)

a) Filosofisk tenkning (ca. 125 s)

* Bondevik, Hilde og Inga Bostad, 2003:

Piltz, Anders, 1996:

Aarnes, Asbjørn, 1986:

Aas, Per Anders, 2003:

Tenkepauser. Filosofi og filosofisk refleksjon, 2. utg Oslo: Akribe, s. 124-168 (45 s.)
»Att upptäcka rikedomerna i humanum«, i Anders Björnsson (red.): *Det evigt mänskliga. Humanismen inför 2000-talet*, Stockholm: Ordfronts förlag (18 s.)
»Humanisme i dag?«, *Kirke og kultur* 1/86 (15 s.)
"Det humanistiske paradoks", *Religion og livssyn* 3/03 (7 s.) **T**

b) Nyreligiositet og religiøse strømninger i moderne ungdomskultur (98 s.)

* Kvalvaag, Robert, 2003:

Det guddommelige jeg Fagbokforlaget (98 s.)

c) Verdensreligioner i Norge (ca 288 s.)

* Jacobsen, Knut A, 2001:

* Jacobsen, Knut A, 2001:

* Jacobsen, Knut, 2001:

Jacobsen, Knut A, 2006

Østberg, Sissel, 2003:

"Buddhismen i Norge" i Jacobsen (red.): *Verdensreligioner i Norge*, Oslo, s. 26-69 (ca 40 s.)
"Hinduismen i Norge", i Jacobsen (red.): *Verdensreligioner i Norge*, Oslo, s. 76-122. (ca 41 s.)
"En flerreligiøs verden og religionsmangfoldet i Norge" i Jacobsen (red.): *Verdensreligioner i Norge* (ca 17 s.)
NY bok om sikhismen (ca. 40 s.)
Muslim i Norge. Religion og hverdagsliv blant unge norsk-pakistanere, Oslo: Universitetsforlaget, s. 9-19, s. 33-104 (ca. 82 s.)

Kildetekster:

Islam:

Fra Koranen: utdrag fra sure 2 (1-65, 106-200, 255-257, 284-286); 1, 53, 96, 97, 108, 112 (ca. 20 s.)

Hinduismen:

Fra Bhagavadgita og andre hinduistiske skrifter (Verdens hellige skrifter 2001): Sanger av hinduismens

- Sikhismen: dikterhelgener: Mirabi og Tulsidas, "Hvordan gudinnen Ganges kom til jorden", fra Ramayana: s. 211-221
Fra *Vediske skrifter* (Verdens hellige skrifter 2003): Fra Chandogya upanishad: s. 287-288 (ca 26 s.)
Fra *Sanger fra Adi Granth. Sikhenes hellige bok* (Verdens hellige skrifter 2004): Mul mantra (s. 5), Fra Japji: 1 og 2 (s. 6-7), 4 og 5 (s. 8-9), 20 og 21 (s. 17-18), 26, (s. 21-22), 34 (s. 27). Fra Sodas: (s. 40), Lavan: (s. 133-135), Fra Sukhmani: 1.1-1.6 (s. 141-144), Mundavani: (s. 295) (ca 11 s.)
- Buddhismen: Fra *Buddhas fortellinger* (Verdens hellige skrifter 2001): Tekster fra "Buddhas som lærer" (s. 117ff): Buddha er en som viser veien, Ta det du ser som det du ser, Lignelsen om den forgiftede pilen, Enda en lignelse om den forgiftede pilen. Tekster fra "Om selvet" (s. 159ff): Hvem er jeg?, Tanken springer som en ape fra det ene til det andre, Ikke-selv. Lignelsen om lutten og tonen.
- Tekster fra "Trening og oppmerksomhet" (s. 187ff): Om å foredle sinnet, Oppmerksomhet, lignelsen om landets vakreste pike
- Tekster fra "Buddhistiske nonner" (s. 285ff): Nonneordenen innstiftes. Tekster fra "Kjærlighet og vennlighet" (3s): Lykkelig er den... , Onde og gode tanker, Av vennlighet tar hatet slutt.
- Fra *Lotussutraen og andre tekster fra Mahayanabuddhismen* (Verdens hellige skrifter 2003): Fra Lotussutraen: Den allsidige (s. 41), Den korte teksten om lykkeland (s. 43-49), Til forståelse av juvelfamilien (s. 131-140) (ca. 25 s.)

d) Individuelt fordypningstema, se punkt 7

6. Etikk (ca. 250 s.)

* Bondevik, Hilde og Inga Bostad, 2003:

Tenkepauser. Filosofi og filosofisk refleksjon, 2. utg Oslo: Akribe, s. 29-34, s. 41-43, s. 53-56, s. 60-66, s. 116-124 og s. 193-220. (50 s.)

* Christoffersen, Svein Aage, 1994:

Handling og dømmekraft. Etikk i lys av kristen kulturarv, Oslo: Tano, kap. 1, 2 og 4 (s. 90-125) (84 s.)

* Eriksen, Thomas Hylland og Torunn Arntsen Sørheim, 2003:

Kulturforskjeller i praksis, 3. utg., Oslo: Gyldendal, kap. 7 (13 s.)

* Børresen, Beate og Bo Malmhøster, 2003:

La barna filosofere, Kristiansand: Høyskoleforlaget, 133-143, 147-172 (50 s.)

Lindholm, Tore, 2004:

"Islam og menneskerettigheter: Muslimer mellom førmoderne sharia og islams modernisering". *Religion og livssyn* 1/2004 (7 s.)

Ohlsson, Ragnar, 2002:

«Tolerans och sanning», *Barn* 2/02, s. 117-120 (3 s.)

Østnor, Lars, 1998:

"Värdegemenskap mellom verdensreligioners etikk?" i Bexell (red.): *Värdegemenskap i et mångkulturellt samhälle*, Lund (18 s.)

Verdenserklæringen om global etikk

7. Individuelt tilleggspensum (ca 100 s.)

Studentene skal legge opp ca 100 s. knyttet til individuelt fordypningstema eller til tilleggslitteratur som vil være relevant for arbeidet med fagoppgaven. Her kan også ubrukte deler av hovedbøkene på pensumlista være nyttige. Det vil dessuten bli delt ut lister med forslag til tilleggslitteratur.

Det tas forbehold om endring/revidering i pensumlitteraturen. Dette vil bli gjort i samråd med studentene, og under forutsetning av at studieleder vil godkjenne disse endringene.